КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ»

Кафедра гуманітарної освіти

Програма підвищення кваліфікації учителів української мови та літератури

«Розвиток аналітичного та критичного мислення на уроках української мови та літератури в НУШ»

Програма підвищення кваліфікації розглянута і рекомендована до затвердження на засіданні кафедри гуманітарної освіти

(протокол № 6 від 25.05.2026 р.)

Завідувач кафедри Анна-Марія БОГОСВЯТСЬКА

Програма підвищення кваліфікації затверджена науково-методичною радою

(протокол № 4 від 04.06.2026 р.)

Голова науково-методичної ради Павло ХОБЗЕЙ

Розробники: Комунальний заклад Львівської обласної ради «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» (Богосвятська А.-М.І., канд. філол. наук, зав. кафедри гуманітарної освіти, доцент КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»; Дільна О.А., канд. філол. наук, доцент КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»; Должикова Т.І., канд. філол. наук, доцент КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»; Пастушенко Н.М., канд. пед. наук, доцент КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»).

Напрям підвищення кваліфікації: сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (укладачі: ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України, Державна установа «Український інститут розвитку освіти», Інститут педагогіки НАПН України, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, учасники робочої групи, склад якої затверджено наказом ІМЗО від 18.02.2022 № 15), зокрема на основі модуля 2 «Організація освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти. Тема 2.1. Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі».

Термін дії програми: з 01.07.2026 до 01.07.2031 року.

Рецензенти:

Сохань Галина, кандидат філологічних наук, завідувач кафедри суспільствознавчої освіти КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти».

Бородіна Ганна, учитель-методист, учитель української мови і літератури Яворівський ліцей ім.Осипа Маковея Яворівської міської ради Львівської області.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність розроблення навчальної програми для вчителів української мови та літератури полягає в необхідності підготовки вчителів до роботи за новим Державним стандартом базової середньої освіти в контексті вимог законодавства, зокрема Конституції України, законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» та на виконання заходів державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа».

Цільова група: учителі української мови та літератури закладів загальної середньої освіти, які забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в 5–9 класах.

Обсяг: 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: професійний розвиток учителів української мови та літератури відповідно до державної політики в галузі освіти, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей учителів української мови і літератури, необхідних для організації навчання, виховання та розвитку учнів відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р., та на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898.

Завдання підвищення кваліфікації:

- забезпечити усвідомлення та поглиблення знань учителів української мови і літератури щодо основних ідей та принципів Концепції «Нова українська школа» та державної політики у сфері загальної середньої освіти;
- сформувати цілісне розуміння сутності компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів до навчання, їх взаємозв'язку та ролі у формуванні ключових і предметної компетентностей учителя української мови і літератури;
- удосконалити професійні вміння проєктувати освітній процес з урахуванням освітніх потреб, можливостей, інтересів та індивідуальних освітніх траєкторій учнів;

- розвинути здатність реалізовувати принцип практичної зорієнтованості навчання на уроках української мови і літератури через використання життєвих ситуацій, навчальних кейсів, проєктної та дослідницької діяльності.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

А1. **Мовно-комунікативної**, через здатність забезпечувати здобуття освіти державною та іноземними мовами; здатність забезпечувати (за потреби) здобуття учнями освіти з урахуванням особливостей мовного середовища в закладі освіти; здатність забезпечувати навчання учнів іноземної мови в професійному колі (для вчителів і викладачів іноземної мови, а також учителів, які здійснюють освітній процес (викладають навчальні предмети) іноземними мовами, здатність формувати й розвивати мовно-комунікативні уміння й навички учнів.

А2. **Предметно-методичної**, через здатність моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів; формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та уміння, спільні для всіх компетентостей; здійснювати інтегроване навчання; добирати й використовувати сучасні та ефективні методики й технології навчання, виховання та розвитку учнів; розвивати в учнів або/і студентів (відповідно до рівня освіти, який здобувається) критичне мислення; здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання в учнів на засадах компетентнісного підходу; формувати ціннісні ставлення в учнів.

Д.1. **Інноваційної**, через здатність застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації в професійній діяльності; застосовувати інноваційні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності.

Очікувані результати підвищення кваліфікації

За результатами навчання слухач/слухачка:

- розвиває в учнів здатність аналізувати, критично оцінювати і створювати медіатексти;
- аналізує художній текст з акцентом на розвиток у школярів критичного мислення;
- конструює завдання на текстовій основі для формування в школярів навичок критичного читання;

- розуміє важливість формування в учнів національної та громадянської ідентичності.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Контроль та оцінювання за знаннями слухачів проводиться послідовно й систематично: на практичних заняттях, під час індивідуального та фронтального опитування, виконання самостійної роботи; на лекціях здійснюється експрес-контроль, що передбачає постановку конкретних запитань до теми. **Оцінювання вербальне.**

Курс **зараховується** за умови **відвідування не менше 50%** авдиторних занять та **виконання** 2 модульних контрольних робіт. Модульні контрольні роботи передбачають перевірку рівня засвоєння теоретичних положень і практичних умінь, набутих під час навчання, зокрема щодо конструювання власного множинного змішаного тексту для роботи на уроках мовно-літературного галузі та укладання завдань із розвитку критичного мислення.

Особливості реалізації програми: дистанційна форма навчання, курс передбачає практичну діяльність, виконання завдань у цифровому середовищі та підсумкову рефлексію.

Документ про підвищення кваліфікації: сертифікат видається відповідно до кількості прослуханих годин за умови відвідування не менше 50% від загальної кількості та виконання 2-х модульних робіт.

Вартість: безоплатний характер надання освітньої послуги для слухачів курсів підвищення кваліфікації за регіональним замовленням місцевих органів управління освітою, вартість згідно з кошторисом відповідно до порядку надання платних послуг для всіх інших категорій.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Зміст програми складається з інтеграційно-мотиваційного заняття, 5-ти модулів та вихідного опитування.

На етапі завершення навчання за Програмою слухачі виконують 2 модульні контрольні роботи. Модульні контрольні роботи передбачають перевірку рівня засвоєння теоретичних положень і практичних умінь, набутих під час навчання, зокрема щодо конструювання власного множинного змішаного тексту для роботи на уроках мовно-літературного галузі та укладання завдань з розвитку критичного мислення.

Оцінювання 2 модульних робіт здійснюється за принципом «зараховано / не зараховано».

Учасники, які відвідали не менше 50% занять та успішно виконали індивідуальну роботу, отримують сертифікат відповідно до кількості прослуханих годин.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 30 год, з них: 8 год – лекційні заняття, 16 год – практична робота, 6 год – самостійна робота.

Назва теми	**Кількість годин**				
	Лекції	**Практичні заняття**	**Самостійна робота**	**Контрольні заходи**	**Усього**
Інтеграційно-мотиваційне заняття					
Тема 0.1. Реєстрація учасників. Ознайомлення з програмою модуля. Формування очікувань учасників.	-	1	-	-	1
Модуль 1. Розвиток медіаграмотності на уроках української мови та літератури					

Тема 1.1. Медіаосвіта у Державному стандарті базової середньої освіти: мовно-літературна освітня галузь.	2	-	-	-	2
Тема 1.2. Інформація та масмедіа. Аналіз медіатекстів.	-	2	-	-	2
Тема 1.3. Маніпуляції у медіа. Аналіз медіатекстів.	-	2	-	-	2
Усього годин за модулем	**2**	**4**	**-**	**-**	**6**
Модуль 2. Розвиток критичного мислення нау роках уроках літератури					
Тема 2.1. Теоретичні засади розвитку критичного мислення у процесі аналізу художнього тексту.	2	-	-	-	2
Тема 2.2. Інтертекстуальність як чинник формування художнього твору.	-	2	-	-	2
Тема 2.3 Читацька рецепція та інтерпретація художнього тексту.	-	2	-	-	2
Усього годин за модулем	**2**	**4**	**-**	**-**	**6**
Модуль 3. Розвиток критичного мислення на уроках української мови					
Тема 3.1. Робота з текстом на уроках української мови як спосіб підвищення читацької грамотності.	2	-	-	-	2

Тема 3.2. Види діяльності на уроках української мови, спрямовані на формування навичок критично мислити.	-	4	-	-	4
Усього годин за модулем	**2**	**4**	**-**	**-**	**6**
Модуль 4. Формування української національної та громадянської ідентичності учнів					
Тема 4.1. Феномен ідентичності.	1	-	-	-	1
Тема 4.2. Українознавча й етнопедагогічна компетнтності педагога	1	-	-	-	1
Тема 4.3. Формування в учнів національної та громадянської ідентичності в контексті сучасних полікультурних впливів: успішні практики.	-	2	6	-	8
Усього годин за модулем	**2**	**2**	**6**	**-**	**10**
Вихідне опитування. Підсумкова рефлексія та зворотний зв'язок.	-	1	-	-	1
Разом годин за навчальною програмою	**8**	**16**	**6**	**-**	**30**

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ІНТЕГРАЦІЙНО-МОТИВАЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ

(практичне, 1 година)

Тема 0.1. Реєстрація учасників. Ознайомлення з програмою модуля. Формування очікувань учасників.

Презентація мети, завдань, структури, очікуваних результатів, правил взаємодії та критеріїв успішного завершення навчання на платформі ВЕКТОР. Визначення професійних запитів і очікувань слухачів.

МОДУЛЬ 1. Розвиток медіаграмотності на уроках української мови та літератури.

(***лекція, 2 години; практичне, 4 години***)

Тема 1.1. Медіаосвіта у Державному стандарті базової середньої освіти: мовно-літературна освітня галузь.

Основні поняття: медіатекст, гіпертекст, інформація, джерело інформації; достовірність, новизна, актуальність інформації; надійність і ненадійність джерел інформації; явна і прихована інформація; факти і судження; маніпуляція і пропаганда тощо.

Медіаграмотність: Що означає бути медіаграмотним? Актуальність, ключові принципи та складові медіаграмотності. Вимоги до обов'язкових результатів навчання. Шляхи інтеграції медіаграмотності у мовно-літературну освітню галузь.

Тема 1.2. Інформація та масмедіа. Аналіз медіатекстів.

Схеми аналізу медіатекстів. Типи контенту: практичні маркери. Аналіз прикладів. Реклама. Визначення засобів впливу на споживача.

Факти і судження: аналіз медіатекстів. Основні журналістські стандарти: аналіз прикладів.

Тема 1.3. Маніпуляції у медіа. Аналіз медіатекстів.

Фейки та інструменти маніпуляцій. Маніпуляції у заголовках, з експертами. Фотофейки. Маркери фейків.

Стереотипи і дискримінація у медіа. Соціальні мережі як потужний засіб комунікативного впливу.

МОДУЛЬ 2. Розвиток критичного мислення на уроках літератури.
(***лекція, 2 години; практичне, 4 годин***)

Тема 2.1. Теоретичні засади розвитку критичного мислення у процесі аналізу художнього тексту.

Сутність поняття критичного мислення та його роль у літературній освіті. Запитання до художнього тексту як основа розвитку критичного мислення. Художні коди, літературні умовності та моделі як інструменти інтерпретації тексту.

Мотив подорожі та квестова структура у художній літературі. Міфологічні та символічні елементи в художньому творі. Типологія літературних персонажів: об'ємні й пласкі, статичні та динамічні образи. Проблема авторства та інтерпретації тексту в есеї Ролана Барта «Смерть автора».

Тема 2.2 Інтертекстуальність як чинник формування художнього твору.

Проблема оригінальності художнього твору в сучасному літературознавстві. Інтертекстуальність як форма взаємодії художніх текстів.

Біблійні мотиви та сюжети у світовій літературі. Іронія як художній засіб і спосіб формування підтексту. Критичний аналіз та обговорення художнього тексту, запропонованого викладачем.

Тема 2.3 Читацька рецепція та інтерпретація художнього тексту.

Читацький досвід як складник інтерпретації художнього твору. Роль читача у процесі творення літературних смислів.

МОДУЛЬ 3. Розвиток критичного мислення на уроках української мови.

(***лекція, 2 години; практичне, 4 години***)

Тема 3.1. Робота з текстом на уроках української мови як спосіб підвищення читацької грамотності.

Формування читацьких навичок і умінь. Дослідження читацької грамотності (PISA)

Ефективне читання тексту, методи критичного читання. Майстерність ставити запитання: закриті й відкриті, уточнювальні, проблемні.

Тема 3.2. Види діяльності на уроках української мови, спрямовані на формування навичок критично мислити.

Робота з текстом: знаходження інформації, розуміння тексту, оцінювання та осмислення. Конструювання завдань на текстовій основі для роботи на уроках української мови.

Інтерактивні методи й прийоми розвитку критичного мислення на уроках української мови. Цифрові інструменти для розвитку критичного мислення на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

МОДУЛЬ 4. Формування української національної та громадянської ідентичності учнів.

(***лекція, 2 години; практичне, 2 години***)

Тема 4.1. Феномен ідентичності.

Поняття ідентичності та його визначення в науковій думці. Види ідентичності людини у XXI сторіччі. Сучасні форми ідентичності в Україні.

Мова в системі чинників формування національної ідентичності. Шляхи збереження самобутності націй в епоху глобалізації

Тема 4.2. Українознавча й етнопедагогічна компетнтності педагога.

Особливості формування національної ідентичності прийомами та методами етнопедагогіки Формування національної та громадянської ідентичності підлітків на основі моральних цінностей.

Зарубіжний досвід формування національної та громадянської ідентичності школярів.

Тема 4.3. Формування в учнів національної та громадянської ідентичності в контексті сучасних полікультурних впливів: успішні практики.

Особистісно орієнтована технологія формування національно-культурної ідентичної у підлітків.

Організація позакласної діяльності з формування національної та громадянської ідентичності школярів. Взаємодія сім'ї і школи у формуванні національної та громадянської ідентичності учнів.

ВИХІДНЕ ОПИТУВАННЯ

(практичне, 1 година)

Підсумкова рефлексія учасників щодо досягнення очікуваних результатів. Самооцінювання професійного поступу. Зворотний зв'язок про зміст, організацію та практичну цінність курсу. Узагальнення можливостей застосування розроблених матеріалів в освітньому процесі.

СИСТЕМА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Контроль та оцінювання за знаннями слухачів проводиться послідовно й систематично: на практичних заняттях, індивідуальне та фронтальне опитування, виконання самостійної роботи; на лекціях – експрес-контроль, що передбачає постановку конкретних питань з теми. **Оцінювання вербальне.**

Оцінювання 2 модульних робіт здійснюється за принципом «зараховано / не зараховано», без критеріїв оцінювання.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ:

1. Медіатекст як засіб розвитку критичного мислення.
2. Інформаційна гігієна та цифрова безпека учнів.
3. Академічна доброчесність у цифровому просторі.
4. Етичні аспекти використання медіа в освітньому процесі.
5. Дискусія як засіб формування аргументованого висловлювання учнів.
6. Проблемні та відкриті запитання на уроках української літератури.
7. Формування навичок інтерпретації та оцінювання художнього тексту.
8. Роль міжтекстових зв'язків у розвитку аналітичного мислення учнів.
9. Проєктна та дослідницька діяльність як засіб розвитку критичного мислення на уроках літератури.
10. Робота з мовними помилками як засіб розвитку аналітичного мислення.

11. Використання проблемних запитань під час вивчення мовних тем.
12. Аналіз мовних явищ і мовних норм у процесі формування критичного мислення.
13. Розвиток умінь аргументовано висловлювати власну думку на уроках української мови.
14. Потенціал предметів мовно-літературної освітньої галузі в процесі формування національної та громадянської ідентичності.
15. Особливості формування ідентичності в дитячому та підлітковому віці.
16. Формування критичного мислення в контексті ідентичності.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text

2. Закон України «Про освіту». Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text

3. Державний стандарт базової середньої освіти. Режим доступу : https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinskashkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti

4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text

5. Концептуальні засади мовно-літературної освітньої галузі. Режим доступу : https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/novyny-posylannia/konceptualni-zasadi-movno-literaturnoyi-osvitnoyi-galuzi-ukrayinska-mova-ukrayinska-ta-zarubizna-literaturai.pdf

6. Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text

Основна література

1. PISA-2022: Національний звіт. Режим доступу : https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/PISA-2022_Naczionalnyj-zvit_povnyj.pdf

2. Збірник завдань у форматі PISA для розвитку читацької грамотності учнів. Частина 1. Режим доступу : https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/PISA-zbirnyk-vprav-z-chytatskoi-hramotnosti-2022.pdf

3. Збірник завдань у форматі PISA для розвитку читацької грамотності учнів. Частина 3. Режим доступу : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737140/1/2023-Zbirnyk-zavdan-chytatska-hramotnist_CHastyna-3-2.pdf

4. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навч.-метод. посіб. О. Пометун. Київ, 2020. 104 с.

5. Формування в учнів основної школи національно-культурної ідентичності в контексті сучасних полікультурних впливів : посібник. Київ, 2019. 114 с.

6. Формування національно-культурної ідентичності особистості у викликах часу : збірник матеріалів Всеукраїнського круглого столу (до 100-річчя від заснування Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. 108 с.

Додаткова література

1. Інтерв'ю із засновником дослідження PISA Андресом Шляйхером. Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=LzekB77xsj8

2. Терещенко Василь. Цифровізація, програми чи дистанційка? Через що «просідає» читацька грамотність і як цьому зарадити. Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=HdCmKk2Z7xA

3. Філіпчук Г. Г. Національна ідентичність: культурно-освітній вимір : монографія. Чернівці : Друк Арт, 2016. – 304 с.

4. Читацька грамотність українських школярів і школярок: чому вона «просідає» і як цьому зарадити. Режим доступу :
https://nus.org.ua/2024/10/10/chytatska-gramotnist-ukrayinskyh-shkolyariv-i-shkolyarok-chomu-prosidaye-i-yak-tsomu-zaradyty/?fbclid=IwY2xjawF7jpNleHRuA2FlbQIxMAABHXn5q8PLKmLwpAGrbN-ra2PM3QAqGB-nN1d69p4TLlYV6rWcG2JtqNb52w_aem_Mp0ef4jqKjS1dL0dNV2aVg

4. Шаламов Р. Приборкати компетентнісно орієнтовані завдання: приклади та аналіз. Медіа «Освіторія». Режим доступу :

https://osvitoria.media/experience/pryborkaty-kompetentnisno-oriyentovani-zavdannya-pryklady-ta-analiz/

5. Яценко Т. О., Слижук О. А. Формування читацької грамотності учнів 5 6 класів на уроках української літератури: методичний посібник. Київ : Педагогічна думка, 2023. 147 с.